

*Гуйван П. Д.,**кандидат юридичних наук,**заслужений юрист України,**професор**Полтавського інституту бізнесу**Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»*

ОСОБЛИВОСТІ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. ЧАСОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню актуального питання про належність виконання грошового зобов'язання. У цьому контексті розглянуто часові аспекти виконання обов'язку сплатити кошти. Визначено юридичний зміст як самого грошового зобов'язання, так і відповідальності за його порушення, вирішено проблему встановлення початкового та кінцевого термінів як регулятивного, так і охоронного правовідношення. Установлено, що зобов'язання, за яким одна особа мусить сплатити кошти, а інша вправі їх вимагати, є грошовим, і воно підлягає регулюванню загальними зобов'язальними правилами цивільного закону. Ніяким іншим воно бути не може. Власне, несплата грошей у встановлений строк тягне ті самі загальні санкції, що й порушення будь-якого іншого зобов'язання. До боржника можуть бути застосовані такі засоби відповідальності, як неустойка, стягнення нанесених збитків, розірвання договору тощо. Разом із тим, як уже зазначалося, українське законодавство, урахувавши особливий статус грошових зобов'язань, передбачило і спеціальну відповідальність. Наголошено на тому, що в українському правозастосуванні відсутня усталена позиція щодо цього, отже, спостерігаються часто неправильні підходи у судовій практиці до безпідставного звільнення боржника, що прострочив оплату, від відповідальності. Насправді, відмова у судовому стягненні штрафних санкцій може бути *лише* тоді, коли вони не встановлені ні законом, ні договором. Окремо розглянуто умови договору, відповідно до яких термін оплати продукції має настати через певний час після виставлення рахунку кредитором за грошовим зобов'язанням. У цьому разі, як правило, також має місце визначення строку виконання за вимогою кредитора. При цьому така ситуація цілком відповідає принципам добросовісності виконання. Виставлення рахунку необхідно прив'язувати до вимоги кредитора виконати зобов'язання під час визначення терміну виконання моментом такої вимоги. У роботі наголошено, що грошовий обов'язок повернути кошти виникає також, коли закон кваліфікує їх як безпідставно збережені чи набуті. У цьому разі пропонується встановити «нормальний» період для виконання грошового зобов'язання виходячи з правила ч. 2 ст. 530 ЦКУ, причому, визначаючи точку відліку права на вимогу, на практиці слід керуватися поняттям розумності даного строку.

Ключові слова: строк виконання договору, грошове зобов'язання.

Постановка проблеми. Однією з головних засад сучасного майнового обігу є принцип належного виконання зобов'язань [1, с. 7–8], сутність якого полягає у тому, що виконання має бути проведене учасниками взаємин належним чином відповідно до

умов договору та вимог законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обігу або інших вимог, що звичайно ставляться (ст. 526 ЦКУ, ч. 1 ст. 193 ГКУ). Саме в результаті належного виконання найбільшою мірою задовольняються інтереси кредитора [2, с. 103]. Одним із важливих елементів даного принципу вважається те, що правило стосовно належності виконання стосується і своєчасності вчинення дій, які становлять зміст зобов'язання. Зокрема, у ст. 530 ЦКУ вказується: 1) якщо у зобов'язанні встановлено строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений указівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події; 2) якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлено або визначено моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо інше не випливає з договору або актів цивільного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання часового впливу на можливість належної реалізації суб'єктивного права в межах цивільного правовідношення, зокрема грошового зобов'язання, вивчалися такими вченими, як В.П. Грибанов, В.В. Луць, О.С. Йоффе, С.В. Сарбаш, І.В. Спасибо-Фатєєва, О.Д. Крупчан, Д. Чечот, С.О. Сліпченко тощо. Загалом указані дослідження зробили істотний внесок у теоретичне визначення та сутнісне обґрунтування темпоральних координат суб'єктивного матеріального права та кореспондуючого йому обов'язку. Разом із тим залишаються неврегульованими окремі аспекти загальної проблематики. Окремі особливості правового конструювання спеціальних взаємин, наприклад грошових, їх практичне застосування залишилися переважно поза увагою науковців. Отже, потребує аналізу питання про строки та порядок виконання грошового зобов'язання та щодо моменту виникнення подібних регулятивних та охоронних взаємин. Їх з'ясування є **метою статті**.

Виклад основного матеріалу. В аспекті розглядуваної проблематики цікавим є питання, наскільки поширені у цивільному обігу правовідносини, у яких строк виконання зобов'язання боржником не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги кредитором. Зобов'язання з не встановленим строком виконання зустрічаються досить часто у таких цивільно-правових договорах, як зберігання, позика, оренда, доручення тощо. Ці договори взагалі можуть не містити умови про строк (термін) виконання, що не робить їх дефектними. Так само, як і у договорах, у яких строк (термін) обумовлений

моментом вимоги, виконання зобов'язання боржником повинно відбутися з настанням певної події – пред'явленням подібної вимоги. Трохи по-іншому виглядає умова договору, відповідно до якої термін оплати продукції має настати через певний час після виставлення рахунку кредитором за грошовим зобов'язанням. Така ситуація характерна для договорів про постачання окремих видів ресурсів: нафти, газу, електричної та теплової енергії, води тощо. Договори, що опосередковують подібні відносини, мають довгостроковий характер, величина товару, що постачається за певний розрахунковий період, часто визначається потребою покупця і встановлюється, як правило, у вигляді граничної величини. Фактично поставлена величина товару уточнюється за підсумками розрахункового періоду, і сума коштів, що підлягають сплаті, оформляється розрахунковим документом. Тобто в договорі зазначена договірна величина кожної періодичної поставки (інакше за відсутності даної суттєвої умови договір не можна вважати укладеним), але вона може іноді істотно відрізнятись від фактично отриманої. При цьому сторони договору погодилися, що платіж кожного періоду має відбутися після оформлення та виставлення кредитором такого розрахункового документу.

У цьому разі також має місце визначення строку виконання за вимогою кредитора. Але така ситуація цілком відповідає принципам добросовісності виконання. Умова про строк платежу, як правило, не є суттєвою для більшості цивільно-правових договорів, тому визначеність строку платежу моментом вимоги кредитора (чи навіть невизначеність його взагалі) не приводить договір у невідповідність із законом. Якщо за змістом договору платіж має відбутися лише після виставлення рахунку, обов'язок боржника сплатити кошти починається після вчинення відповідної дії кредитором. Це правило повинно діяти навіть тоді, коли боржник може самостійно, без отримання рахунку встановити розмір своєї заборгованості. Виставлення рахунку необхідно прирівнювати до вимоги кредитора виконати зобов'язання під час визначення терміну виконання моментом такої вимоги.

У ст. 509 Цивільного кодексу законодавець надає лише приблизну класифікацію зобов'язальних взаємодій. Утім, навіть у наведеному невичерпному переліку зобов'язальних взаємин падає в очі одне з них, котре має універсальний характер та реалізується практично у кожному з блоків договірних матеріальних взаємин. Ідеться про так зване грошове зобов'язання. За ним боржник (незалежно до того, за що він мусить передати кошти: за отриманий товар, виконану на його користь роботу чи отриману послугу) повинен сплатити гроші, а кредитор має право вимагати виконання такого обов'язку. Звісно, особливості предмета виконання визначаються специфікою конкретного правовідношення, підставами виникнення зобов'язання та ступенем нормативної урегульованості. Але, урахувавши переважно еквівалентно-відплатний характер матеріальних взаємодій у сучасному майновому обігові, більшість із них включає до свого складу зобов'язання, за яким боржник повинен передати (сплатити) гроші, а кредитор вправі вимагати такої дії. Такі зобов'язання мають назву грошових, вони є найбільш поширеними у цивільних та господарських відносинах. Більше того, чинне українське законодавство приділяє окрему увагу регулюванню грошових зобов'язань, часто конкретизуючи щодо них певні загальні правила, які стосуються предмета виконання (ст. 524, 533–537 ЦКУ, 198 ГКУ).

Питання щодо визначення юридичного змісту як самого грошового зобов'язання, так і відповідальності за його пору-

шення, встановлення початкового та кінцевого термінів, як регулятивного, так і охоронного правовідношення є досить актуальними. Слід погодитися з В.В. Луцьом, що питання стосовно застосування санкцій, зокрема цивільно-правової відповідальності, тісно пов'язані зі строком чинності регулятивного зобов'язання. Такі наслідки настають, якщо порушення мало місце під час існування останнього. Під час учинення правопорушення поза межами дії регулятивних взаємин особа може притягатися до відповідальності за правилами, встановленими для зобов'язань позадоговірного характеру, наприклад заподіяння шкоди [3, с. 127]. У цьому контексті на окрему увагу заслуговує аналіз цивільного та господарського законодавства України та порядок його застосування у разі виникнення, здійснення та порушення грошового зобов'язання. Мусимо констатувати, що єдиної концепції щодо належності виконання обов'язків, предметом яких є сплата грошових коштів, наразі не напрацьовано, особливо це відчувається під час аналізу сучасної літератури та прикладів правозастосовної практики, які стосуються підстав, строків та порядку застосування правових наслідків неналежного виконання грошових зобов'язань. Строкатість чинного законодавства та різнобій у судовій практиці лише підкреслюють проблемність питання.

У зобов'язальних правовідносинах боржник мусить здійснити певні дії на користь кредитора, для виконання грошового обов'язку така дія полягає у сплаті коштів. Невиконання у визначений строк (термін) такого обов'язку є порушенням права кредитора. Останній, своєю чергою, має контролювати хід виконання обов'язку, тому вважається, що він повинен знати про порушення цивільного права від моменту його прострочення. У зв'язку із цим потребує додаткового аналізу саме визначення моменту порушення суб'єктивного права. Від чіткого розуміння питання «коли відбулося порушення права або інтересу» залежить дуже багато: і можливість застосування передбачених законом чи договором санкцій, і початок перебігу строку для судового захисту. Утім, аби визначитися з поняттям «прострочення», спочатку слід установити, коли і з якої правової підстави виникло зобов'язання, котре в подальшому виявилось порушеним, та яким був строк його виконання. Моменти початку та закінчення виконання регулятивного обов'язку щодо сплати грошей, як правило, відомі контрагентам від початку правовідношення, позаяк строк як умова, що характеризує зміст зобов'язання, переважно визначається сторонами договору чи нормативно. Як варіант такого регулювання слід розглядати і передбачений у ч. 2 ст. 530 ЦКУ випадок, коли строк визначається вимогою кредитора, яку останній вправі пред'явити, коли йому заманеться. Тоді період належного виконання почнеться від часу отримання вимоги та спливе через тиждень.

Разом із тим існують і більш складні правові інструментарії щодо визначення темпоральних чинників грошового зобов'язання. Наприклад, продавець, що отримав попередню оплату товару і не поставив його своєчасно, на вимогу продавця повинен повернути кошти [4, с. 83] навіть попри те, що у нього з'явилася можливість виконати товарний обов'язок із простроченням (ч. 2 ст. 693 ЦКУ). При цьому непередання продавцем товару в обумовлений строк призводить до однакових наслідків у разі вимоги покупця незалежно від того, чи була вчинена попередня оплата на виконання договірного обов'язку, чи така дія, не будучи для покупця обов'язковою, відбулася за ініціативи останнього. Адже, відповідно до ст. 531 ЦКУ,

боржник, як правило, може виконати зобов'язання достроково (у даному разі здійснити попередню оплату). Таке виконання є належним, отже, кредитор мусить його прийняти. Тож цілком логічно, що чинне українське законодавство не співвідносить появи встановлених ним нових грошових зобов'язань щодо повернення попередньої оплати з підставами отримання передоплати. Для виникнення регулятивного зобов'язання щодо повернення коштів потрібен певний фактичний склад у певній послідовності: отримання оплати товару продавцем, прострочення ним товарного обов'язку, пред'явлення вимоги покупця про повернення грошей. У такому разі грошове зобов'язання, у якому боржником буде продавець, теж почнеться від отримання вимоги і триватиме сім днів [5, с. 118].

Грошовий обов'язок повернути кошти виникає також, коли закон кваліфікує їх як безпідставно збережені чи набуті. У цьому разі встановити «нормальний» період для виконання грошового зобов'язання дещо важче. Стаття 1212 ЦКУ не вказує, протягом якого часу необхідно виконати обов'язок повернення такого майна, у тому числі й тоді, коли воно свого часу було набуто правомірно, але належна підстава такого набуття згодом відпала. Думається, за таких обставин на практиці слід керуватися поняттям розумності даного строку. Отже, як бачимо, правові підстави виникнення регулятивних грошових зобов'язань можуть бути різним: договір, вимога вірителя, складна сукупність юридичних фактів тощо, але їхній зміст залишається однаковим – боржник мусить своєчасно заплатити гроші, а кредиторів належить право вимагати такої поведінки. Строк виконання зобов'язання являє собою умову [6, с. 40], він є невід'ємним складником його змісту. На відміну від інших зобов'язальних відносин, у яких, власне, може існувати багато способів порушення, невиконання грошового зобов'язання практично завжди проявляється у недотриманні боржником часового складника його змісту, тобто простроченні. У такому разі настають несприятливі для боржника правові наслідки, встановлені договором або актом законодавства.

Власне, несплата грошей у встановлений строк тягне ті самі загальні санкції, що й порушення будь-якого іншого зобов'язання. До боржника можуть бути застосовані такі засоби відповідальності, як неустойка, стягнення нанесених збитків, розірвання договору тощо. Разом із тим, як уже зазначалося, українське законодавство, урахувавши особливий статус грошових зобов'язань, передбачило і спеціальну відповідальність у вигляді інфляційних нарахувань, відсотків річних (ч. 2 ст. 625 ЦКУ), процентів за користування чужими (неповернутими) коштами (ст. 536 ЦКУ), спеціальної неустойки (ч. 6 ст. 231 ГКУ). Усі зазначені негативні наслідки невиконання грошового обов'язку реалізуються у межах охоронного правовідношення, котре виникає від часу порушення і має позовну забезпеченість, тобто може бути реалізованим примусово за допомогою юрисдикційних органів.

На перший погляд, така велика кількість загальних та спеціальних санкцій до неналежного грошового боржника має свідчити про посилену турботу законодавця про стабілізацію майнового обігу шляхом правового забезпечення своєчасності та належності розрахунків. Проте це не зовсім так. Запровадивши спеціальні засоби відповідальності за порушення грошового зобов'язання, закон разом із тим не надав їх сутнісного тлумачення. Як результат, у правозастосовній практиці сьогодні немає єдності щодо застосування тих чи інших

видів відповідальності. Так, маємо приклади, коли за те саме прострочення грошового обов'язку одночасно застосовуються два способи одного виду відповідальності (пеня і штраф)¹ або, навпаки, коли в задоволенні судової вимоги про застосування відповідальності відмовляється у зв'язку з тим, що певна санкція «не підходить» до даного правопорушення.

Правильне тлумачення змісту конкретного правила поведінки має вирішальне значення для встановлення обсягу та тривалості матеріального відношення. Один із загально-правових принципів регулювання товарних відносин полягає у такому: якщо закон визначає якусь взаємодію як зобов'язальну, то її порушення обов'язково потягне передбачену відповідальність. Утім, ця, здавалося б, непохитна теза, на жаль, не завжди знаходить своє відображення у правозастосовній практиці. Фактично отримуємо численні рішення судів, котрі, констатувавши невиконання грошового обов'язку, не вважають за потрібне чи можливе застосувати засоби відповідальності до порушника. Найбільш поширеними підставами для відмови у притягненні до відповідальності грошового боржника є такі: а) зобов'язання щодо сплати коштів є специфічним, «незвичайним», негрошовим у розумінні ст. 625 ЦКУ, тож відповідальність за порушення грошового обов'язку до цих відносин не застосовується; б) зобов'язання щодо сплати коштів хоча і є грошовим, але, оскільки воно виникло не з договору, у разі його порушення не може застосовуватися передбачена законодавством відповідальність; в) штрафна відповідальність за вказане порушення може застосовуватися тільки тоді, коли вона встановлена у договорі.

Між тим усі вказані підходи є відверто надуманими. Пердусім тому, що зобов'язання, за яким одна особа мусить сплатити кошти, а інша вправі їх вимагати, є грошовим, і воно підлягає регулюванню загальними зобов'язальними правилами цивільного закону. Ніяким іншим воно бути не може. Утім, у судових рішеннях часто зустрічаємо фразу на кшталт такої: за своєю суттю обов'язок щодо повернення грошових коштів, отриманих, наприклад, як передплата, не можна розцінювати як грошове зобов'язання в розумінні ст. 625 ЦК України [7]. На жаль, такий підхід сьогодні досить розтиражований у судовій практиці. Але він не ґрунтується на правових актах. По-перше, норма ст. 625 ЦКУ не визначає поняття грошового зобов'язання, а лише встановлює наслідки його порушення. Із даної норми вбачається, що вона має імперативний характер і застосовується за будь-якого порушення грошового обов'язку незалежно від його сутті та підстав виникнення. По-друге, цивільні та господарські правові норми, котрі дають визначення грошового зобов'язання, теж не проводять їх штучного розподілу залежно від певних обставин, як те пропонує зробити правозастосовний орган. Зобов'язання є грошовим, якщо до його змісту входить обов'язок боржника передати кошти і право кредитора вимагати виконання цієї дії (ч. 1 ст. 173 ГКУ, ч. 1 ст. 509 ЦКУ).

При цьому необхідно зважати на те, що грошові зобов'язання не поділяються за підставами виникнення [8, с. 120–121]. Як справедливо вказував Д.І. Мейер, гроші бувають предметом зобов'язань, і це природно, бо зобов'язання примикають до сфери майнових прав, а будь-яке майно оцінюється грошми [9, с. 129]. Отже, однаковий зміст мають усі грошові регулятивні зобов'язання: сплатити за товар, роботу чи послугу (у

¹ Згідно з положенням ст. 230 ГКУ, пеня та штраф є елементами одного й того ж виду господарських санкцій – штрафних (ч. 2 ст. 217 ГКУ).

тому числі в порядку передоплати або частинами), за користування чужим майном (у тому числі грошима), повернення передоплати, а також чужих коштів, отриманих у строкове використання чи безпідставно, тощо. У всіх цих зобов'язаннях існує однаковий обов'язок передати гроші кредиторіві.

Якщо підстави виникнення грошового зобов'язання не впливають на його зміст (тобто незалежно від того, який є зміст зустрічного матеріального обов'язку: передати товар, виконати роботу чи інший), то характер правовідношення може визначати специфіку реалізації відповідного права особи. Йдеться про певну відмінність змісту регулятивних та охоронних грошових зобов'язань. У літературі вже були виказані думки про дещо різну їхню сутність [10, с. 44]. Зокрема, останнє виникає внаслідок правопорушення та полягає у тому, що на порушника крім вимоги виконати зобов'язання в натурі покладаються додаткові грошові обов'язки: сплатити неустойку та відсотки за неправомірне користування чужими коштами, відшкодувати збитки та недогвірну шкоду, пов'язану з набуттям чи збереженням майна без достатньої правової підстави тощо.

Із викладеного можемо зробити певні висновки. Підлягає критичній оцінці теза про незастосовність відповідальності у разі позадоговірного виникнення грошового зобов'язання. У будь-якому разі такий висновок ніяк не впливає з чинного законодавства. Та й судова практика попри свою неоднорічність теж переважно притримується тієї точки зору, що порушення зобов'язання, яке виникло, скажімо, із безпідставного набуття грошей, тягне відповідальність, встановлену у ч. 2 ст. 625 ЦКУ. Отже, відповідальність за невиконання грошового обов'язку не залежить від того, був такий обов'язок погоджений сторонами, чи виник, скажімо, з акту законодавства. Так, обов'язок повернути попередню оплату, про який йдеться у ч. 2 ст. 693 ЦКУ, є договірним, хоча сторони про це не домовлялися. Дійсно, сучасна правова наука на базі аналізу діючих актів розрізняє правові поняття «умова договору» та «умова, встановлена сторонами». Перше з них більш містке. Умови майнового договору можуть установлюватися не лише його учасниками. Вони іноді мають імперативний характер, наприклад тоді, коли ціна правочину є регульованою. Існує також третій спосіб установлення змісту договору. Законодавець надає одній зі сторін право за певних обставин установити умову угоди, здійснивши конкретний односторонній учинок.

Нарешті, не витримує критики теза про незастосування штрафних санкцій, якщо вони не зумовлені у договорі. Якби це було так, тоді б зобов'язання, що виникли не з договору, узагалі не мали захисної властивості. Українське законодавство неодноразово зазначає, що штрафна відповідальність (неустойка) може встановлюватися як договором, так і законом. Більше того, Господарський кодекс узагалі встановлює пріоритет нормативного визначення неустойки: у разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором (ч. 4 ст. 231 ГКУ). Таким чином, відмова у судовому стягненні штрафних санкцій може бути лише тоді, коли вони не встановлені ні законом, ні договором.

Література:

1. Beatson J., Burrows A., Cartwright J. Anson's Law of Contract. 27th ed. Oxford; New York, 1998. 682 P.
2. Сарбаш С.В. Исполнение договорного обязательства. Москва : Статут, 2005. 636 с.

3. Луць В.В. Строки і терміни у цивільному праві : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 320 с.
4. Сарбаш С.В. Возврат уплаченного как последствие неисполнения договорного обязательства. *Хозяйство и право*. 2002. № 6. С. 80–91.
5. Гуйван П.Д. Строки (терміни) виникнення, здійснення та захисту прав у зобов'язаннях, пов'язаних із попередньою оплатою товару. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 4. С. 115–124.
6. Спасибо-Фатеева І.В. Вплив строку на договірне зобов'язання. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2006. № 1. С. 35–41.
7. Постанова Вищого господарського суду України від 09.06.2011 у справі № 43/308-10. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/16461847>.
8. Методологічні засади охорони та захисту майнових прав осіб в Україні та СС : монографія /ред. О.Д. Кручан. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 160 с.
9. Мейер Д.И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва : Статут, 1997. 455 с.
10. Носов В.А. Внедоговорные обязательства, возникающие из правомерных действий. Проблемы защиты субъективных прав и гражданское судопроизводство. Ярославль, 1981. С. 43–44.

Guyvan P. Features of proper performance of a monetary obligation. Time aspect

Summary. This scientific article is devoted to the study of the topical issue of the proper fulfillment of a monetary obligation. In this context, the temporal aspects of the obligation to pay are considered. The legal content of both the monetary obligation and the responsibility for its violation is determined, the problem of establishing the initial and final terms of both regulatory and protective legal relations is solved. It is established that the obligation under which one person has to pay money and the other has the right to demand it is monetary, and it is subject to regulation by the general binding rules of civil law. It cannot be any other. In fact, failure to pay on time carries the same general penalties as breach of any other obligation. The debtor may be subject to such means of liability as damages, recovery of damages, termination of the contract, etc. At the same time, as already mentioned, the Ukrainian legislation, given the special status of monetary obligations, provided for special liability. It is emphasized that in Ukrainian law enforcement there is no established position in this regard, so there are often incorrect approaches in judicial practice regarding the unjustified release of a debtor who is late in payment from liability. In fact, the refusal to impose penalties in court can only be when they are not established by law or contract. The terms of the contract are considered separately, according to which the term of payment for the product must come after a certain time after the creditor's invoice for the monetary obligation. In this case, as a rule, there is also a determination of the deadline at the request of the creditor. At the same time, this situation fully complies with the principles of good faith performance. Invoicing should be equated with a creditor's requirement to meet an obligation when determining the time of performance of such a requirement. The paper emphasizes that the monetary obligation to return funds also arises when the law classifies them as unreasonably saved or acquired. In this case, it is proposed to establish a "normal" period for the fulfillment of the monetary obligation, based on the rule of Part 2 of Art. 530 of the CCU, and, determining the starting point of the right to demand, in practice should be guided by the concept of reasonableness of the term.

Key words: term of the contract, monetary obligations.